

Danica RADIFKOVIĆ*, danica.radifkovic@udg.edu.me

JUGOSLAVIJA IZMEĐU BLOKOVA: ANALIZA SPOLJNE POLITIKE OD INFORMBIROA DO BEOGRADSKJE KONFERENCIJE 1961.

ABSTRACT: *This paper analyzes the development of Yugoslavia's foreign policy in the period between the 1948 break with the Cominform and the First Conference of the Non-Aligned Movement held in Belgrade in 1961. The focus is on how Yugoslavia, having rejected subordination to the Soviet Union, shaped its own international strategy based on the principles of non-alignment, sovereignty, and cooperation among nations. The paper examines the political and ideological consequences of the Cominform crisis, the country's opening toward the West, and the intensive diplomatic efforts that culminated in Yugoslavia's leadership role in the formation of the Non-Aligned Movement. Through an analysis of key events, initiatives, and international relations, the study offers insight into Yugoslavia's unique foreign policy position within the context of the Cold War.*

KEYWORDS: *Cominform, Non-Aligned Movement, Yugoslavia*

Uvod

Spoljna politika Federativne Narodne Republike Jugoslavije (FNRJ)¹ bila je jedan od najupečatljivijih aspekata njenog međunarodnog djelovanja tokom Hladnog rata. Posebno u razdoblju između 1948. i 1961. godine, Jugoslavija je, suočena s političkom izolacijom od Sovjetskog Saveza i istočnog bloka, razvila jedinstven spoljnopolitički kurs zasnovan na ideji nesvrstanosti. Raskid sa Informbiroom 1948. godine označio je kraj jugoslovenske zavisnosti od Moskve i otvorio prostor za redefinisanje međunarodne pozicije zemlje.

* Saradnica u nastavi na Humanističkim studijama na Univerzitetu Donja Gorica.

¹ Od 1963. godine država mijenja naziv u Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija (SFRJ).

U ovom radu biće analiziran razvoj jugoslovenske spoljne politike u periodu od 1948. do Beogradske konferencije nesvrstanih zemalja 1961. godine. Kroz fokus na ključne događaje, ideološke osnove i diplomatske inicijative, cilj je da se prikaže kako je Jugoslavija uspjela da izgradi sopstveni model spoljnopolitičkog djelovanja između dva suprotstavljena bloka. Poseban akcenat biće stavljen na Titovu ulogu, odnose sa državama Trećeg svijeta, kao i na idejno i institucionalno postavljanje temelja Pokreta nesvrstanih.

Raskid sa SSSR-om i Informbiro kriza

Usvajanje Rezolucije Informbiroa (Informacionog biroa komunističkih partija) 28. juna 1948. godine predstavljalo je kulminaciju krize u odnosima Jugoslavije i Sovjetskog Saveza, a ujedno i jedan od najznačajnijih momenata u Hladnom ratu. Ova odluka formalizovala je politički i ideološki raskol unutar socijalističkog bloka i označila početak jugoslovenskog samostalnog puta u spoljnoj i unutrašnjoj politici, čime je otvoren prostor za razvoj nove, nezavisne spoljnopolitičke doktrine.

Do te godine Jugoslavija je bila dio socijalističkog bloka sa SSSR na čelu. Tada dolazi do ozbiljnog sukoba sa Sovjetskim Savezom i ostalim članicama Informbiroa, što je prvi veliki raskol u međunarodnom komunističkom pokretu. Glavne razlike ticale su se shvatanja savezništva i međunarodne uloge Jugoslavije. Sovjetski Savez je smatrao da manje zemlje treba da budu poslušne većim silama, dok je Staljinu smetao ugled jugoslovenskih komunista, koji su zbog svog učešća u ratu uživali veliki autoritet.² Rezolucija je optužila KPJ za antisovjetizam, ideološko odstupanje u unutrašnjoj i spoljnoj politici, slabu partijsku organizaciju i odbijanje kritike. Njome je odlučeno da se Jugoslavija isključi iz Informbiroa, uz poseban apel „zdravim snagama“ unutar KPJ da se suprotstave rukovodstvu, nateraju ga da prizna greške i promijeni kurs, ili ga smijene. U zaključku, Informbiro je izrazio očekivanje da će KPJ ispuniti taj „časni zadatak“. KPJ je na Rezoluciju odgovorila 30. juna u listu *Borba*, odbacujući sve optužbe i pozvala članstvo da očuva jedinstvo partije i nastavi sa izgradnjom socijalizma u zemlji.³

Staljin je vjerovao da svijet funkcioniše kroz sučeljavanje dva bloka – kapitalističkog i socijalističkog – i da je uloga manjih komunističkih partija da podrže svog hegemonu, SSSR. Samostalna politika, poput jugoslovenske, smatrana je prijetnjom i čak podrškom kapitalizmu. Pored toga, Staljin je bio zabrinut zbog jugoslovenskih inicijativa na Balkanu, posebno odnosa sa Bu-

² N. Tošić Malešević, Jugoslavija i Informbiro – uzroci i početak sukoba, *Vojno delo*, br. 3, 2006, 312.

³ P. Žarković, Jugoslavija i SSSR 1945–1980: istorijat jednog hladnoratovskog odnosa, *Yu Historija*, https://yuhistorija.com/serbian/medj_politika_txt00c2.html, (april 2025)

garskom i Albanijom, kao i zbog agresivnog zahtijevanja teritorija poput Trsta i Koruške, što je, po njemu, moglo isprovocirati Zapad i izazvati novi rat. Zbog toga je, nakon rata, slao upozorenja komunističkim liderima da moraju izbjegavati ekstremizam.⁴

Staljin se nikada ranije nije suočio sa tolikim otporom od nekog komunističkog saveznika, što je u njegovim očima značilo zbiljan izazov autoritetu Sovjetskog Saveza. Bio je duboko uvrijeđen i razmatrao je čak i mogućnost vojne intervencije protiv Jugoslavije. Ipak, prije nego što bi se odlučio na tako radikalan korak, nastojao je da oslabi Titovu poziciju kroz političke i propagandne pritiske, posebno unutar ostalih članica Informbiroa.⁵ U tom periodu dolazi do postepenog otvaranja Jugoslavije prema Zapadu, prvenstveno kroz prihvatanje ekonomske pomoći i uspostavljanje diplomatskih kontakata sa Sjedinjenim Američkim Državama i Velikom Britanijom. Iako Jugoslavija nije napustila socijalistički sistem, okretanje ka Zapadu u ovom trenutku bilo je prije svega pokušaj očuvanja nezavisnosti i bezbjednosti zemlje u uslovima međunarodne izolacije.

Nakon 1948. godine, u Jugoslaviji su započeli intenzivni progoni simpatizera Staljina i svih koji su se smatrali protivnicima tadašnje vlasti. Period do 1953. godine bio je okarakterisan oštrom unutrašnjom borbom protiv sovjetskog uticaja. Zapad je Jugoslaviji pružio znatnu političku, ekonomsku i vojnu podršku kako bi se zaštitila od prijetnje sa Istoka. Tito je za to vrijeme uspio da učvrsti svoju vlast, obezbijedi međunarodno priznanje nezavisnosti zemlje i održi poredak koji je, iako socijalistički, u brojnim aspektima bio prihvatljiv Zapadu. Sam Tito je isticao da je, kao Jugosloven, odbranio suverenitet države, a kao komunista, očuvao socijalistički sistem utemeljen na marksističkim načelima.⁶

Jugoslovensko rukovodstvo, predvođeno Titom, reagovalo je smireno i odlučno, iako je situacija bila veoma napeta. Zapad nije očekivao čvrst odgovor Jugoslavije prema Staljinu i SSSR-u, te je bio iznenađen njenom nezavisnošću. U Vašingtonu ovaj sukob je prvo shvaćen kao nesporazum, ali su ubrzo shvatili ozbiljnost situacije i počeli podržavati Jugoslaviju.⁷ Jugoslovensko rukovodstvo, predvođeno Titom, pokazalo je izuzetnu političku zrelost i državničku hrabrost u momentu kada se smatralo da male zemlje ne mogu djelovati samostalno. U jeku sukoba sa Staljinom i SSSR-om, Tito nije poklekao pod pritiskom, već je mudro iskoristio priliku da ojača suverenitet zemlje i oblikuje novu, spoljnopolitičku poziciju u svijetu. Njegova odluka

⁴ N. Tošić Malešević, n.d., 312.

⁵ B. Petranović, *Istorija Jugoslavije– Socijalistička Jugoslavija 1945–1988*, Nolit, Beograd, 1988, 227–228

⁶ M. Simčić, *Tito bez maske*, Mladinska knjiga, Zagreb, 2008, 316.

⁷ M. Đilas, *Pad nove klase: povest o samorazaranju komunizma*, Službeni glasnik SRJ, Beograd, 1994, 97.

da se ne prikloni ni Istoku ni Zapadu, već da Jugoslavija gradi svoj put, postavila je temelje nesvrstanosti. Zapad, isprva zatečen ovom samostalnošću, ubrzo je shvatio značaj nezavisne Jugoslavije i pružio joj podršku, prepoznajući njenu stratešku važnost u ravnoteži hladnoratovskih odnosa.

Pomoć Zapada i pragmatična politika – balansiranje interesa

Nakon rezolucije Informbiroa i potpunog raskida odnosa sa Sovjetskim Savezom, Jugoslavija se suočila sa političkom izolacijom i ekonomskom blokadom. U takvim okolnostima, jugoslovensko rukovodstvo, sa Titom na čelu, bilo je prinuđeno da traži alternativne partnere kako bi obezbijilo opstanak države i nastavak socijalističkog projekta. Upravo tada dolazi do pragmatičnog zaokreta ka Zapadu.

Nakon sukoba sa Sovjetskim Savezom, Jugoslavija je razvijala spoljnopolitičke odnose sa susjedima, Zapadnom Evropom i SAD-om, zasnovane na međusobnom poštovanju i nemiješanju u unutrašnje stvari. U hladnoratovskom periodu, Jugoslavija je koristila sukobe između velikih sila kako bi osnažila svoj položaj, dok su zapadne zemlje podržavale njenu nezavisnost kao protivtežu sovjetskom uticaju. Kardelj je naglašavao da se zapadni anti-komunizam sve više pretvarao u borbu protiv sovjetske dominacije, a ne protiv same ideje komunizma.⁸

Ubrzo nakon toga, uspostavljeni su prvi kontakti sa zapadnim zemljama, među kojima je najznačajnija bila saradnja sa Sjedinjenim Američkim Državama. Jugoslavija je, zahvaljujući toj saradnji, dobila značajnu ekonomsku i vojnu pomoć, što je pomoglo stabilizaciji zemlje i ublažavanju posljedica sovjetske blokade. Beograd i Vašington su razvijali odnose ne samo na političkom i ekonomskom, već i na kulturnom planu, čime je jugoslovenska spoljna politika dobila novu dimenziju. Zatvaranjem sovjetskih i istočnoevropskih konzularnih predstavništava u Jugoslaviji dodatno je potvrđen raskid sa Istokom, dok su Tito i Kardelj preuzeli ključnu ulogu u oblikovanju nove spoljnopolitičke orijentacije zemlje.⁹ Nakon Rezolucije Informbiroa i približavanja Zapadu, Jugoslavija je povećala broj diplomata u SAD-u, posebno u Ambasadi. Većinu su činile osobe rođene u Americi, dok su mnogi diplomati i dalje podržavali Staljina, što je predstavljalo izazov za novi jugoslovenski spoljnopolitički kurs.¹⁰

Poslije 1948. godine, Jugoslavija i SAD razvijaju pragmatične odnose zasnovane na zajedničkom interesu – suprotstavljanju Sovjetskom Save-

⁸ B. Petranović, *Istorija Jugoslavije Socijalistička Jugoslavija 1955–1988*, 371.

⁹ T. Jakovina, *Aktivna koegzistencija nesvrstane Jugoslavije, Helsinški odbor za ljudska prava*, Beograd, 2017, 435–442.

¹⁰ T. Jakovina, *Američki komunistički saveznik*, Profil, 2003, 308–309.

zu. Iako su ideološke razlike ostale, politička i ekonomska saradnja postaju sve intenzivnije, pri čemu je ekonomska pomoć bila ključna za jačanje jugoslovenske nezavisnosti od Moskve. Za Jugoslaviju, ovaj odnos bio je potpuno usklađen sa njenim novim spoljnopolitičkim konceptom nesvrstanosti i nezavisnosti, dok je za SAD to predstavljalo prvi i najuspješniji pokušaj saradnje sa jednim komunističkim režimom. Veliku ulogu u oblikovanju tih odnosa imala je lična diplomatija – direktni kontakti Josipa Broza Tita i američkih ambasadora i predstavnika, kroz koje su prevazilazili političke nesuglasice.¹¹

Izgradnja američko-jugoslovenskih odnosa odražava pametno vođenje politiku sa obje strane. Neizmjereno su tome doprinijeli i izuzetno sposobni diplomatski predstavnici, koji su ne samo promovisali međusobno razumijevanje, već razvili i pravo poštovanje prema državama u kojima su bili na službi. Na američkoj strani, kao primjeri se navode ambasadori Džordž Alen, Džeјms Ridlberger, Džordž Kenan, Lorens Iglberger i Dejvid Anderson. Na jugoslovenskoj strani tu su bili ambasadori Leo Mateš, Marko Nikezić, Veljko Mićunović, Bogdan Crnobrnja i Budimir Lončar.¹²

U to vrijeme, Edvard Kardelj, najbliži Titov saradnik i vodeći ideolog spoljne politike Jugoslavije, zajedno sa Džordžom Alenom, američkim dipomatom, došao je do zaključka da je važno intenzivirati međudržavne kontakte kako bi se stekla što objektivnija slika o političkim i ekonomskim prilikama u svijetu. Iako su se njih dvojica ponovo susreli u Beogradu početkom 1950. godine, Josip Broz Tito tada još nije direktno zatražio pomoć od Sjedinjenih Američkih Država. Umjesto toga, istakao je kako je neposredna opasnost od sovjetskog vojnog napada malo vjerovatna i gotovo nemoguća.¹³

Na osnovu Zakona o hitnoj pomoći Jugoslaviji iz 1950. godine, sklopljen je sporazum sa SAD kojim je omogućena isporuka hrane i druge pomoći. Jugoslavija je bila dužna da javno informiše građane o toj pomoći, dok je američki predstavnik nadgledao raspodjelu i izvještavao svoju vladu. Pomoć je morala biti ravnomjerno raspodijeljena svim građanima, a sredstva od eventualne prodaje namijenjena isključivo humanitarnim i medicinskim svrhama. Takođe, Jugoslavija se obavezala da će raditi na povećanju domaće proizvodnje kako bi u budućnosti smanjila zavisnost od strane pomoći.¹⁴

Pored užih interesa nacionalne politike, kulturni odnosi su takođe igrali važnu ulogu u razvoju američko-jugoslovenskih veza. Kulturni odno-

¹¹ J. R. Lampe, R. O. Prickett, L.J. Adamovic, *Yugoslav-American Economic Relations Since World War II*, Duke, 1980, 3-4.

¹² F. Warner Neal, An American View of U.S.-Yugoslav Relations, *APF*, no. 1-2, 1984, 165.

¹³ T. Jakovina, *Američki komunistički saveznik*, Profil, 2003, 303–304.

¹⁴ Isto, str. 303–305.

si rijetko kada imaju uticaja na odnose između država kada su oni konflikttni. Međutim, kada su politički odnosi „normalni“ ili u procesu poboljšanja, kulturna saradnja može ubrzati međusobno razumijevanje koje je potrebno za stvarnu saradnju. Upravo to se desilo u slučaju Amerike i Jugoslavije.¹⁵ Američko-jugoslovenski odnosi, i pored brojnih političkih razlika i istorijskih prepreka, bili su primjer kako mudra diplomatija, lično angažovanje i međusobno poštovanje mogu prevazići ideološke podjele.

Diplomatska aktivnost Jugoslavije – veze sa Naserom i Nehruom

Ideološka osnova jugoslovenske nesvrstanosti, zasnovana na socijalizmu, suverenosti i antiimperijalizmu, oblikovala je njenu diplomatsku aktivnost i povezivanje sa ključnim liderima nesvrstanog svijeta poput egipatskog predsjednika Gamala Abdela Nasera i indijskog premijera Džavaharlala Nehrua i drugih. Zajedno su Tito, Naser i Nehru smatrani velikim trojkom nesvrstanog pokreta – liderima koji su udarili temelje politici nesvrstanosti hladnoratovskom svijetu.¹⁶

Godine 1954. i 1955. smatraju se prelomnim za jačanje međunarodnog položaja Jugoslavije i razvoj njene nezavisne spoljne politike. Uz unapređenje odnosa s Italijom, Grčkom i Turskom, Tito je tokom posjete Indiji i Burmi istakao principe miroljubive koegzistencije i osudio kolonijalizam, blokovsku podjelu i miješanje u unutrašnje poslove drugih zemalja. Ti stavovi postali su temelj nesvrstane politike. Jugoslavija je u tom periodu ugostila niz svjetskih lidera, uključujući cara Etiopije, premijere Burme i Indije, kao i predsjednike Kambodže i Indonezije, čime je potvrđena njena sve veća međunarodna uloga.¹⁷ U julu 1956. godine, na Brionima je održan prvi važniji sastanak nesvrstanih lidera – Tita, Nehrua i Nasera. Oni su zajedno usvojili deklaraciju kojom su osudili blokovsku podjelu svijeta i politiku nadmoći. Takođe su se zalagali za mirno rješavanje sukoba, razoružanje pod okriljem UN-a i korišćenje nuklearne energije u miroljubive svrhe.¹⁸ Ova inicijativa, proistekla iz Bandunške konferencije, prerasla je u širu političku filozofiju sa univerzalnim karakterom. Jugoslavija je, u duhu marksističke misli, odigrala ključnu istorijsku ulogu u pokretanju ove ideje. Važan korak bio je i susret osnivača pokreta tokom zasijedanja Generalne skupštine Ujedinjenih nacija 1960. godine u Njujorku, kada su definisali zajednički cilj – smanje-

¹⁵ F. Warner Neal, *An American View of U.S.–Yugoslav Relations*, 165.

¹⁶ D. Bogetić, *Jugoslovensko bekstvo iz Evrope: Novi ekonomski prioriteti nesvrstane Jugoslavije sredinom 50-ih godina*, *Istorija 20. veka*, 1/ 2012, 164.

¹⁷ B. Petranović, *Istorija Jugoslavije – Socijalistička Jugoslavija 1955–1988*, 371.

¹⁸ S. Stojanović, *Titov koncept spoljne politike*, *Časopis za suvremenu povijest*, br.2, 1980, 134.

nje globalnih tenzija. Konačno, Prva konferencija nesvrstanih održana 1961. u Beogradu formalizovala je postojanje Pokreta kao novog i relevantnog aktera u međunarodnim odnosima. Taj datum, 1. septembar, od tada se obilježava kao Dan nesvrstanih.¹⁹

Sastanak i deklaracija značajno su doprinijeli jačanju međunarodnog položaja Jugoslavije, jer je time potvrđena njena uloga kao jednog od ključnih inicijatora i lidera nastajućeg Pokreta nesvrstanih. Istupanjem protiv blokovske podjele i zalaganjem za globalni mir, Jugoslavija je ojačala svoj imidž nezavisne i miroljubive države, što joj je omogućilo veću političku težinu i uticaj u međunarodnim odnosima, posebno među zemljama u razvoju.

Jugoslavija je sredinom 1950-ih vidjela šansu da, kroz aktivnu i nezavisnu spoljnu politiku, postane važan međunarodni činilac vanblokovske podjele svijeta. Kroz saradnju sa azijskim i afričkim zemljama i ulogu u stvaranju nesvrstanog pokreta, Jugoslavija je afirmisala principe suvereniteta, miroljubive koegzistencije i solidarnosti među državama koje su željele da ostanu van uticaja velikih sila. Time je postavila temelje svoje dugoročne uloge u svjetskoj politici XX vijeka.

Jugoslovenska spoljna politika, koja će kasnije biti poznata po doktrini „miroljubive koegzistencije“ i postati temelj nesvrstanosti, oblikovana je pod uticajem negativnog iskustva sa Sovjetskim Savezom i pritiscima sa Zapada, ali i kroz kontakte sa zemljama Azije i Afrike. Tokom Korejskog rata, Jugoslavija kao članica Savjeta bezbjednosti UN-a dobila je priliku da javno iznese svoje stavove. Za razliku od dotadašnje prakse, ona je jasno govorila o uzrocima svjetskih tenzija, navodeći da je rat u Koreji posljedica šireg sukoba između blokova, koji je kasnije nazvan Hladni rat.²⁰ Prema mišljenju istoričarke Jadranke Jovanović, prva koordinisana akcija vanblokovskih država dogodila se tokom Korejskog rata 1950. godine, kada su Jugoslavija, Indija, Liban, Saudijska Arabija i Jemen u Generalnoj skupštini UN glasali protiv prelaska trupa UN preko 38. paralele, dok je Indonezija bila uzdržana. U tom periodu počinju da se razvijaju sve bliži odnosi Jugoslavije sa Indijom i Egiptom, dok su sve tri zemlje bile članice Savjeta bezbjednosti UN. Tito je iste godine istakao da će Jugoslavija u UN-u štititi pravo malih naroda na slobodu i samostalno odlučivanje. Takođe je upozorio na opasnost koju predstavlja stvaranje političkih i vojnih blokova, karakterišući ih kao potencijalni izvor novih sukoba i prijetnju svjetskom miru.²¹

¹⁹ R. Petković, Spoljna politika Jugoslavije i njeno mesto u pokretu nesvrstanosti, *Politička misao*, No. 4, 1983, 34-36.

²⁰ L.J. Dimić, Titovo putovanje u Indiju i Burmu 1954–1955, *Tokovi istorije*, 2004, 32.

²¹ B. Petranović, *Istorija Jugoslavije – Socijalistička Jugoslavija 1955–1988*, 360.

Beogradska konferencija 1961 – kruna Titove spoljne politike u ovom periodu

Jugoslavija je vodila nezavisnu spoljnu politiku, trudeći se da zadrži dobre odnose i sa Istokom i sa Zapadom. Tito je iskoristio dekolonizaciju da ojača veze sa zemljama Trećeg svijeta, što je dovelo do osnivanja Pokreta nesvrstanih, u kojem je Jugoslavija imala ključnu ulogu. Ova politika omogućila joj je da ostane socijalistička, ali van kontrole velikih blokova, uz veću unutrašnju slobodu nego u istočnoevropskim državama pod sovjetskim uticajem.²²

Od samog početka radila je na tome da bude domaćin Prve konferencije nesvrstanih, iako su za tu ulogu konkurisali i Egipat i Kuba. Iako je Kairo imao mnoge logističke prednosti, poput bolje infrastrukture i blizine većini učesnika, Beograd je ocijenjen kao politički prikladnije mjesto, jer se nalazio u srcu hladnoratovskih tenzija. Jugoslavija je, uz podršku afričkih i arapskih lidera koji su imali rezerve prema Naseru i Egiptu, uspjela da pridobije širu podršku i bude organizator.²³ Odluka da se konferencija održi upravo u Beogradu nije bila samo diplomatski uspjeh, već i potvrda međunarodnog povjerenja u Jugoslaviju kao neutralnog i stabilnog partnera, sposobnog da okuplja različite političke i regionalne interese u periodu globalnih izazova i podjela.

Beogradska konferencija nesvrstanih 1961. godine bila je ključna priлика za Jugoslaviju da potvrdi svoj nezavisni spoljnopolitički kurs. Učešćem u okupljanju zemalja Trećeg svijeta, Jugoslavija je dodatno ojačala svoj međunarodni položaj, a usvojeni principi Pokreta nesvrstanih viđeni su kao temelj buduće stabilnosti socijalističke federacije. Tito, koji je Pokret doživljavao kao sopstveni politički projekat, bio je izuzetno zadovoljan rezultatima i smatrao da Jugoslavija nikada nije imala bolji položaj u svijetu. Kritike sa Zapada, posebno iz SAD, odbačene su kao politički motivisane, dok je izostanak negativnih reakcija iz Moskve tumačen kao znak podudarnosti u stavovima, a ne kao rezultat sovjetskog pritiska.²⁴ Ono što je važno naglasiti jeste da su sve jugoslovenske republike zvanično podržavale politiku nesvrstanih tokom šezdesetih godina, jer je spoljna politika bila u nadležnosti federacije. Iako su mogla postojati različita mišljenja unutar partijskih krugova,

²² S. Lucjan Szczesio, International aspects of the disintegration of the Socialist Federal Republic of Yugoslavia, *Rocznik Instytutu Europy Środkowo-Wschodniej*, 2021, 12–14

²³ T. Jakovina, „Aktivna koegzistencija nesvrstane Jugoslavije“, 435–440.

²⁴ P. Žarković, Jugoslavija i SSSR 1945–1980: istorijat jednog hladnoratovskog odnosa, YU historija, dostupno: https://yuhistorija.com/serbian/medj_politika_txt00c2.html, (april 2025)

nije bilo javnog protivljenja, a cjelokupni kurs je vođen centralno, uz dominantnu Titovu ulogu.

Zaključak – kako je ova politika oblikovala međunarodni položaj Jugoslavije

Politika nesvrstanosti, koju je Jugoslavija razvijala između 1948. i 1961. godine, bila je ključna za oblikovanje njenog međunarodnog položaja i spoljopolitičkog profila u vrijeme Hladnog rata. Izlaskom iz sovjetske sfere uticaja i odbijanjem da se prikloni bilo kojoj velikoj sili, Jugoslavija je postavila temelje za samostalno djelovanje na svjetskoj političkoj sceni. U vremenu globalne polarizacije, ona je uspjela da izgradi ulogu konstruktivnog posrednika, posebno kroz povezivanje sa zemljama koje su se tek oslobađale kolonijalne vlasti. Time je sebi osigurala značajan politički kapital među državama Trećeg svijeta. Učešće u formiranju Pokreta nesvrstanih omogućilo je Jugoslaviji da utiče na međunarodne tokove nesrazmjerno svojoj veličini i ekonomskoj snazi. Nije bila samo posmatrač, već inicijator i organizator jedne od najvažnijih globalnih inicijativa tog vremena. Beogradska konferencija iz 1961. godine potvrdila je tu poziciju i ojačala jugoslovenski imidž nezavisne, miroljubive i suverene države. Zahvaljujući toj strategiji, Jugoslavija je održavala odnose i sa Istokom i sa Zapadom, obezbjeđujući sebi ekonomske i političke koristi iz obje sfere. Unutrašnje, ova politika je služila kao potvrda ispravnosti jugoslovenskog puta – socijalističkog, ali nezavisnog. Međunarodno priznanje i poštovanje dodatno su učvrstili legitimitet tadašnjeg rukovodstva. Umjesto da bude samo periferna država u Hladnom ratu, Jugoslavija je postala važan akter u oblikovanju globalne alternative. Na taj način, njena spoljna politika nije bila samo refleks odbrane od velikih sila, već i aktivna strategija pozicioniranja u svjetskoj politici. Nesvrstanost je postala više od političkog kursa – postala je jedan od ključnih identiteta na kojima je Jugoslavija počivala. Uspjeh spoljne politike u tom razdoblju bio je rezultat odlučnog državnčkog kursa, diplomatskih vještina i strateškog balansiranja između Istoka i Zapada, čime je postavljen temelj za dugoročni međunarodni ugled Jugoslavije.

Danica RADIFKOVIĆ

YUGOSLAVIA BETWEEN THE BLOCS: ANALYSIS OF FOREIGN
POLICY FROM THE INFORMBIRO TO THE BELGRADE
CONFERENCE OF 1961

Summary

The foreign policy of the Federal People's Republic of Yugoslavia between 1948 and 1961 was a key aspect of its international engagement during the Cold War. Following the break with the Soviet Union and expulsion from the Cominform in 1948, Yugoslavia developed an independent foreign policy course based on non-alignment, refusing to align with either of the dominant blocs — East or West.

Despite ideological differences, Yugoslavia established pragmatic relations with the West, particularly with the United States, which provided economic and military aid that strengthened the country's independence. At the same time, Yugoslav diplomacy built close ties with leaders of the Third World, such as Nasser and Nehru, laying the foundations for the Non-Aligned Movement. Yugoslavia played a crucial role in shaping the ideological and institutional framework of non-alignment, promoting principles of sovereignty, peaceful coexistence, and opposition to imperialism. This policy culminated in the 1961 Belgrade Conference of Non-Aligned Countries, which confirmed Yugoslavia's international position as an independent, peaceful, and influential actor in global politics. This approach enabled Yugoslavia to establish itself as a global mediator, to connect developing countries, and to use the rivalry between the superpowers to its advantage. Non-alignment became not just a strategic direction, but also a core identity of Yugoslavia's foreign policy and international standing during the Cold War.

Literatura:

- Bogetić D., Jugoslovensko bekstvo iz Evrope: Novi ekonomski prioriteti nesvrstane Jugoslavije sredinom 50-ih godina, *Istorija 20. veka*, 1/ 2012.
- Đilas M., *Pad nove klase: povest o samorazaranju komunizma*, Službeni glasnik SRJ, Beograd, 1994.
- Dimić LJ., Titovo putovanje u Indiju i Burmu 1954–1955, *Tokovi istorije*, 2004.
- Jakovina T., Aktivna koegzistencija nesvrstane Jugoslavije, *Helsinški odbor za ljudska prava*, Beograd, 2017.
- Jakovina T., *Američki komunistički saveznik*, Profil, 2003.
- Lampe J. R., R. Prickett O., Adamovic LJ., *Yugoslav-American Economic Relations Since World War II*, Duke, 1980.

-
- Lucjan Szczesio S., International aspects of the disintegration of the Socialist Federal Republic of Yugoslavia, *Rocznik Instytutu Europy Środkowo-Wschodniej*, 2021.
- Petković R., Spoljna politika Jugoslavije i njeno mesto u pokretu nesvrstanosti, *Politička misao*, No. 4, 1983.
- Petranović B., *Istorija Jugoslavije – Socijalistička Jugoslavija 1945–1988*, Nolit, Beograd, 1988.
- Simčić M., *Tito bez maske*, Mladinska knjiga, Zagreb, 2008.
- Stojanović S., Titov koncept spoljne politike, *Časopis za suvremenu povijest*, br.2, 1980.
- Tošić Malešević N., Jugoslavija i Informbiro – uzroci i početak sukoba, *Vojno delo*, br. 3, 2006.
- Warner Neal F., An American View of U.S.–Yugoslav Relations, *APF*, no. 1-2, 1984.
- Žarković P., Jugoslavija i SSSR 1945–1980: istorijat jednog hladnoratovskog odnosa, YU historija, dostupno: https://yuhistorija.com/serbian/medj_politika_txt00c2.html (april 2025)